

Кімге: Қазақстан Республикасының Ішкі істер министрілігі
Автордың аты-жөні мен лауазымы: Есіркеп Алуа Серікқызы.
Қызылорда облысының кәсіпкерлік және өнеркәсіп басқармасының
кәсіпкерлікті дамыту және қолдау бөлімінің бас маманы
Орындаған күні: 08.11.2024 жыл

Аналитикалық жазба

Тақырыбы: Тұрмыстық зорлық-зомбылық мәселесі. Халықаралық тәжірибеге талдау.

Кілт сөздер: тұрмыстық зорлық-зомбылық, әйелдер құқығы, дағдарыс орталығы.

Кіріспе: Тұрмыстық зорлық-зомбылық — бұл бір адам екіншісіне қатысты күш қолдану, қорқыту немесе жәбірлеу арқылы өз мүдделерін жүзеге асыру. Ол физикалық, психологиялық немесе экономикалық зорлық-зомбылық түрінде болуы мүмкін. Мұндай зорлық-зомбылық көбінесе отбасы мүшелері арасында орын алады, бірақ ол кеңірек әлеуметтік контексте де көрінуі мүмкін.

Қазақстандағы тұрмыстық зорлық-зомбылық қоғамдағы маңызды әлеуметтік мәселе болып қала береді. Қазақстанда тұрмыстық зорлық-зомбылықпен күресуге бағытталған құқықтық және әлеуметтік шаралар қабылдануда.

Қызылорда облысындағы тұрмыстық зорлық-зомбылық мәселесі жалпы Қазақстандағы сияқты маңызды мәселе және бұл мәселенің күрделілігі мен ауқымы, әсіресе, ауылдық жерлерде және дәстүрлі отбасылық қатынастардың күшті екенін ескере отырып, ерекше назар аударуды қажет етеді. Қызылорда облысында тұрмыстық зорлық-зомбылықпен күресу үшін бірнеше шаралар қабылданғанымен, мәселе әлі де өзекті болып отыр.

Негізгі бөлім: Қазірге таңда тұрмыстық зорлық-зомбылық қоғам індеті болып табылады және оның негізгі түрлеріне тоқталып өтсек:

1. Физикалық зорлық-зомбылық

Бұл зорлықтың ең кең тараған түрі болып табылады. Ол отбасы мүшелерінің бір-біріне күш қолдану, ұру, соққы жасау, дене жарақаттарын салу сияқты әрекеттерден тұрады. Қазақстандағы тұрмыстық зорлық-зомбылықтың көп бөлігін физикалық зорлық құрайды.

2. Психологиялық зорлық-зомбылық

Психологиялық зорлық-зомбылық — бұл жәбірленушінің психологиялық жағдайына зиян келтіру мақсатында қорқыту, қорлау, шектеу, моральдық қысым жасау. Бұл түрі физикалық зорлық-зомбылықтан аз көрінгенімен, оның әсері ұзақ уақыт бойы сақталып, адамның өзіндік бағасын төмендетеді.

3. Экономикалық зорлық-зомбылық

Экономикалық зорлық-зомбылық — бұл отбасы мүшелерінің қаржылық тәуелділігін пайдаланып, басқа адамның немесе адамның барлық экономикалық ресурстарын бақылауға алу. Бұл тұрмыстық зорлықтың түрі ең аз байқалады, бірақ ол қоғамда көбінесе әлеуметтік мәселелермен тығыз байланысты.

Сонымен қатар, Қазақстандағы тұрмыстық зорлық-зомбылық көбінесе әйелдер мен балаларға бағытталған. Бұл бағытта әйелдердің 70%-ы тұрмыстық зорлық-зомбылықтың құрбандары екендігі мәлім. Зорлық-зомбылықтың құрбаны болғандардың көпшілігі заңсыз түрде күйеулерінен немесе жақын туыстарынан зардап шегеді. Балалар да бұл зорлық-зомбылықтың құрбаны болып, көптеген психологиялық және физикалық жарақаттар алады.

Тұрмыстық зорлық-зомбылықтың көп кездесетін аймақтары негізінен ауылдық жерлер мен шағын қалалар болып табылады. Әсіресе, ауылдық жерлерде қоғамның дәстүрлі көзқарастары мен зорлық-зомбылықты «отбасылық мәселе» ретінде қарастыруы жағдайды қиындатады. Қалада бұл мәселе көпшілікке ашық жарияланады, бірақ ауылдарда көп жағдайлар жабық күйінде қалады.

Қазақстанда тұрмыстық зорлық-зомбылықты көп жағдайда қоғамның қабылдамауы мен стигматизациясы салдарынан жәбірленушілердің көмек сұрауы қиын. Олар көбінесе зорлық-зомбылықты жеке мәселе деп санап, көмекке жүгінбеуі мүмкін. Сонымен қатар, тұрмыстық зорлық-зомбылыққа ұшыраған әйелдердің бір бөлігі өзінің құқықтарын қорғай алмайды, себебі олар әлеуметтік немесе экономикалық тұрғыдан тәуелді болып табылады.

Осы ретте статистикаға келетін болсақ, Қазақстандағы тұрмыстық зорлық-зомбылықтың нақты статистикасы 2024 жылдың соңына дейін әлі толық жарияланған жоқ, бірақ мемлекет пен халықаралық ұйымдардың мәліметтері бойынша соңғы жылдары тұрмыстық зорлық-зомбылыққа қатысты жағдай күрделі болып қалып отыр.

Оған қоса, статистиканың толық болмауының бір себебі — көптеген жағдайлардың тіркелмеуі, яғни жәбірленушілердің көбісі полицияға немесе басқа органға шағымданбайды.

Сондай-ақ, бұл мәселе Қазақстанда әлеуметтік жағынан көп қозғала бермейтін және кейде жабық тақырып болып саналатындықтан, нақты деректер жинау қиын.

Қазақстандағы тұрмыстық зорлық-зомбылық мәселесі жыл сайын қоғамда назарға алынатын, және тиісті шаралар қабылданатын мәселе болып қала береді. 2023 және 2024 жылдары тұрмыстық зорлық-зомбылыққа қарсы күрес бойынша мемлекеттік саясат пен қоғамдық санадағы өзгерістер байқалады. Бұл жылдарды салыстыру арқылы жағдайдың қалай өзгергенін, қандай жетістіктер мен қиындықтар бар екенін көруге болады.

Қазақстанда тұрмыстық зорлық-зомбылық мәселесіне қатысты мыңдаған арыз түседі. 2023 жылдың өзінде Қазақстан бойынша

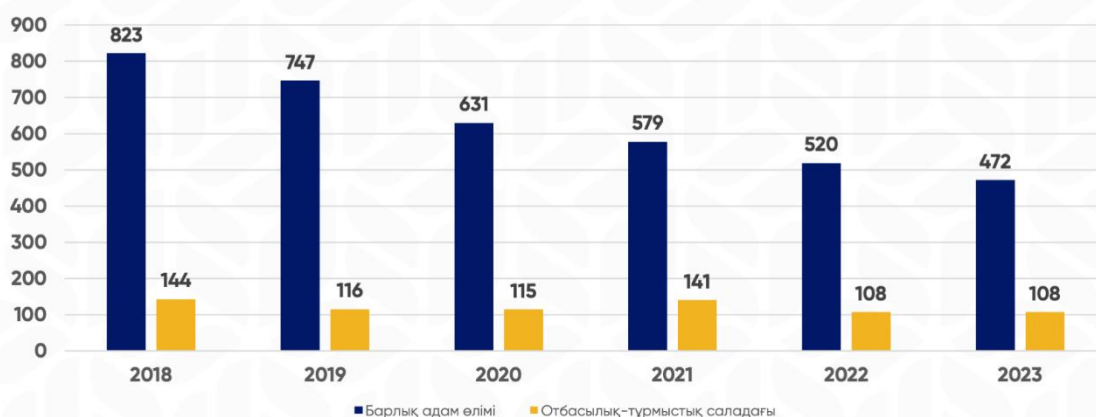
тұрмыстық зорлық-зомбылық туралы 50 000-нан астам арыз түскен. Оның ішінде, адам өліміне қатысты қылмыстардың сипаты артуда.

Отбасылық және тұрмыстық саладағы адам өлімі мен жалпы адам өлімі қылмыстарының арақатынасы

ҚАЗАҚСТАН РЕСПУБЛИКАСЫНДАҒЫ
АДАМ ҚҰРБАНДАРЫ ЖӨНІНДЕГІ УӘКІЛ

ОТБАСЫЛЫҚ ЖӘНЕ ТҰРМЫСТЫҚ САЛАДАҒЫ АДАМ ӨЛІМІ МЕН ЖАЛПЫ АДАМ ӨЛІМДЕРІНІҢ АРАҚАТЫНАСЫ

Жоғарыдағы диаграммада көріп отырғанымыздай, 2023 жылы отбасылық-тұрмыстық салада жасалған 108 адам өлімі тіркелген. Бұл елдегі жалпы осындай қылмыстар санынан 23%-ды құрайды. Соңғы 5 жылдағы барлық адам өлімдерінің жалпы төмендеуіне қарамастан, статистика отбасылардағы адам өлімдерінің шамамен бірдей деңгейде екенін көрсетеді.

Халықаралық тәжірибе: Қазақстандағы тұрмыстық зорлық-зомбылық мәселесіне қарсы күресу үшін халықаралық тәжірибелерді зерттеу өте маңызды, себебі әлемнің көптеген елдері осы мәселеге қатысты түрлі шаралар қабылдап, өздерінің тиімді тәсілдерін жүзеге асырып келеді. Қазақстан бұл бағытта халықаралық тәжірибелерді ескеріп, өз заңдары мен бағдарламаларын жетілдіре алады. Халықаралық тәжірибеге сүйене отырып, тұрмыстық зорлық-зомбылықтың алдын алу және жәбірленушілерге көмек көрсету жүйесін жетілдіру үшін бірнеше маңызды үлгілерді қарастырып көрейік.

1. Швеция: Құқықтық және әлеуметтік жүйе

Швеция тұрмыстық зорлық-зомбылыққа қарсы заңдар мен әлеуметтік қолдау жүйесінде әлемде көшбасшы елдердің бірі болып саналады. Швецияда тұрмыстық зорлық-зомбылықты жою үшін төмендегідей шаралар жүзеге асырылады:

Құқықтық жүйе: Швецияда тұрмыстық зорлық-зомбылық қылмыс ретінде қарастырылады және оған қатысты заңдар өте қатал. Зорлық-зомбылық жасаған адамға қатаң жаза қарастырылған, сондай-ақ қорғау ордерлерін қолдану жүйесі тиімді жұмыс істейді. Жәбірленушілерге тұратын жерін ауыстыруға мүмкіндік беретін қолдау көрсету бағдарламалары да бар.

Әлеуметтік қызметтер: Тұрмыстық зорлық-зомбылық құрбандарына арналған дағдарыс орталықтары және психологиялық қолдау қызметтері кеңінен дамыған. Құрбандарға уақытша баспана, медициналық көмек, психологиялық кеңес және заңгерлік көмек көрсетіледі.

Адам құқықтары мен теңдік: Швецияда гендерлік теңдік пен адамның құқықтарын қорғау өте жоғары деңгейде қарастырылған. Елдегі әлеуметтік жүйе әйелдерге және балаларға зорлық-зомбылықсыз өмір сүру мүмкіндігін қамтамасыз етуге бағытталған.

2. Ұлыбритания: «Националдық зорлық-зомбылықтың алдын алу стратегиясы»

Ұлыбритания тұрмыстық зорлық-зомбылықты болдырмау үшін кешенді тәсілдерді қолданады. Елде осы мәселе бойынша бірнеше мемлекеттік бағдарламалар мен заңдар бар:

Зорлық-зомбылықтың алдын алу стратегиясы: Ұлыбританияда тұрмыстық зорлық-зомбылыққа қарсы мемлекеттік стратегиялар жүйелі түрде енгізілген. Бұл стратегия жәбірленушілерге көмек көрсету, зиянды мінез-құлықты жою, заңды қорғау шараларын қолдану және қоғамдық түсінікті өзгертуге бағытталған.

Тұрмыстық зорлық-зомбылыққа қарсы заңдар: 2021 жылы Ұлыбританияда «Тұрмыстық зорлық-зомбылық туралы заң» қабылданды, бұл заң тұрмыстық зорлық-зомбылықты тек қана физикалық емес, сонымен қатар психологиялық және экономикалық зорлық-зомбылық ретінде де қарастырады. Заң жәбірленушілерге қорғау ордерін алу мүмкіндігін береді және зорлық-зомбылық жасаған адамдарға қарсы қатаң шаралар қолдануды көздейді.

Мамандандырылған қызметтер: Ұлыбританияда тұрмыстық зорлық-зомбылыққа ұшыраған адамдар үшін мамандандырылған дағдарыс орталықтары, телефон желілері, психологиялық қолдау және заңгерлік қызметтер бар.

3. Канада: Үкіметтік емес ұйымдардың қатысуы

Канадада тұрмыстық зорлық-зомбылыққа қарсы күресуде үкіметтік емес ұйымдардың рөлі маңызды. Елде құқық қорғау органдары мен қоғамдық ұйымдар арасындағы тығыз ынтымақтастық тұрмыстық зорлық-зомбылықтың алдын алу мен жәбірленушілерге көмек көрсету ісінде үлкен рөл атқарады:

Құқық қорғаушылар мен әлеуметтік қызметтер: Канаданың әртүрлі провинцияларында тұрмыстық зорлық-зомбылыққа қарсы әлеуметтік көмек көрсету бағдарламалары жұмыс істейді. Бұл бағдарламалар

психологиялық көмек, әлеуметтік қолдау, медициналық қызметтер мен заңгерлік кеңес беруді қамтиды.

Дағдарыс орталықтары: Канаданың көптеген аймақтарында жәбірленушілерге арналған дағдарыс орталықтары жұмыс істейді. Бұл орталықтар жәбірленушілерді уақытша баспанамен қамтамасыз етеді, оларды психологиялық тұрғыдан қолдайды және қауіпсіздігін қамтамасыз етеді.

Зорлық-зомбылықтың алдын алу бағдарламалары: Канадалық мектептерде және қоғамдық орындарда тұрмыстық зорлық-зомбылықтың алдын алу бойынша ақпараттық кампаниялар жүргізіледі. Жастарға ерте жастан бастап қарым-қатынас дағдыларын дұрыс дамыту мен зорлық-зомбылықты болдырмауға бағытталған бағдарламалар енгізілген.

4. Австралия: Мемлекеттік және жергілікті деңгейдегі ынтымақтастық

Австралияда тұрмыстық зорлық-зомбылыққа қарсы шаралар үкіметтің және жергілікті билік органдарының бірлескен жұмысы арқылы жүзеге асырылады. Бұл елде тұрмыстық зорлық-зомбылықпен күресудің тиімді тәсілдері төмендегідей:

Ұлттық жоспарлар мен бағдарлама: Австралияда тұрмыстық зорлық-зомбылыққа қарсы мемлекеттік жоспарлар қабылданған. Олар зорлық-зомбылықтың алдын алу, жәбірленушілерге қолдау көрсету және агрессорларға қатысты шараларды күшейтуге бағытталған.

Қоғамдық ұйымдар мен үкіметтің бірігіп әрекет етуі: Австралияда тұрмыстық зорлық-зомбылық мәселесін шешуде қоғамдық ұйымдар мен үкіметтік қызметтер тығыз байланыста жұмыс істейді. Бұл бірлескен жұмыс нәтижесінде зорлық-зомбылық құрбандарына кешенді көмек көрсетіледі, соның ішінде психологиялық және заңдық кеңес беру қызметтері де бар.

Жәбірленушілерді қорғау жүйесі: Австралияда қорғау ордері мен қауіпсіздік шаралары тиімді жұмыс істейді. Сонымен қатар, жәбірленушілерге арналған дағдарыс орталықтары мен қолдау қызметтерінің қызметтері жақсы дамыған.

5. Жаңа Зеландия: Жәбірленушілерді қолдау және білім беру

Жаңа Зеландия тұрмыстық зорлық-зомбылыққа қарсы күресуде жәбірленушілерге бағытталған кешенді жүйені қалыптастырған:

Құқықтық қолдау мен қорғау ордері: Тұрмыстық зорлық-зомбылыққа қарсы заңдар мен қорғау ордерлері жүйесі өте тиімді жұмыс істейді. Жәбірленушілерге қорғау ордерін алу жеңілдетілген.

Психологиялық және әлеуметтік көмек: Жәбірленушілерге психологиялық және әлеуметтік көмек көрсету үшін арнайы бағдарламалар бар. Бұл бағдарламалар жәбірленушілердің психологиялық жағдайын қалпына келтіруге бағытталған және оларды әлеуметтік тұрғыдан қолдайды.

Мектептер мен қоғамда ақпараттық науқандар: Жаңа Зеландияда мектептерде тұрмыстық зорлық-зомбылықтың алдын алу, құрмет пен

теңдік негізінде қарым-қатынас жасау туралы білім беру бағдарламалары бар.

Қорытынды: Тұрмыстық зорлық-зомбылық — күрделі және ауқымды мәселе, бірақ Қазақстанда бұл мәселені шешу жолында бірқатар заңдар мен қоғамдық ұйымдардың жұмысы бар. Заңның қабылдануы мен түрлі әлеуметтік көмек көрсету шаралары жәбірленушілерге қолдау көрсетудің маңызды қадамы болып табылады. Дегенмен, қоғамда бұл мәселеге деген көзқарас әлі де дамуы керек, ал зорлық-зомбылық құрбандары өз құқықтарын қорғауға және көмек сұрауға дайын болуы керек.

Қорытындылай келе, Қазақстандағы тұрмыстық зорлық-зомбылық мәселесі бойынша келесідей **SWOT** талдау жүргізуге болады:

S (күшті жақтар)

- **құқықтық негіздер**

Заңнамалық өзгерістер: Қазақстанда тұрмыстық зорлық-зомбылыққа қарсы заңдар қабылданған. 2009 жылы қабылданған «Тұрмыстық зорлық-зомбылыққа қарсы іс-қимыл туралы заң» жәбірленушілерді қорғауға бағытталған шараларды бекітті. Сонымен қатар, 2020 жылы бұл заңдарға өзгерістер енгізіліп, қорғау ордерін қолдану жүйесі нығайтылды.

Қорғау ордері: Заң бойынша тұрмыстық зорлық-зомбылыққа ұшыраған адамдарға қорғау ордерін алу мүмкіндігі бар. Бұл шара жәбірленушінің қауіпсіздігін қамтамасыз етуге мүмкіндік береді.

- **қоғамдық ұйымдардың қатысуы**

Қазақстанда тұрмыстық зорлық-зомбылыққа қарсы күресуге бағытталған үкіметтік емес ұйымдардың белсенділігі артты. Олар ақпараттық науқандар ұйымдастырып, жәбірленушілерге психологиялық, құқықтық көмек көрсетеді.

Қоғамдық ұйымдардың жұмысы қоғамда зорлық-зомбылықтың зияны мен оның алдын алу қажеттілігі туралы түсінік қалыптастыруға ықпал етеді.

- **дағдарыс орталықтары мен әлеуметтік қызметтер**

Қазақстанның ірі қалаларында дағдарыс орталықтары жұмыс істейді. Бұл орталықтар жәбірленушілерге баспана, медициналық көмек, психологиялық және құқықтық көмек ұсынады. Әлеуметтік қызметтер тұрмыстық зорлық-зомбылықтың құрбандарына көмек көрсету бойынша жүйелі түрде жұмыс істейді.

O (мүмкіндіктер)

- **қоғамдық білім мен ақпараттық науқандар**

Тұрмыстық зорлық-зомбылықтың алдын алу үшін қоғамды ақпараттандырудың маңызы зор. Бұл бағытта үкіметтік емес ұйымдар мен мемлекеттік органдардың бірігіп жұмыс істеуі, медиада зорлық-зомбылыққа қарсы түсіндіру жұмыстарын күшейту қоғамда зорлық-зомбылыққа деген тезбеушілік қалыптастыруға көмектеседі.

W (әлсіз жақтар)

- **заңдардың жетілдірілмеуі**

Заңнамалар жеткілікті толық емес. Мысалы, тұрмыстық зорлық-зомбылықтың экономикалық, психологиялық түрлері толықтай заңмен қарастырылмаған. Бұл зиянды мінез-құлықтың кейбір түрлерін жазалау мен айыптауды қиындатады.

Зорлық-зомбылық жасайтын тұлғаларға қатысты жаза жүйесі кейде жеткіліксіз болып табылады, себебі жазалардың тиімділігі төмен болуы мүмкін.

- **қоғамдық сананың төмендігі**

Әлі де қоғамның кейбір бөлігінде тұрмыстық зорлық-зомбылықтың орынды, қалыпты немесе «отбасылық мәселе» ретінде қабылдануы байқалады. Бұл жағдай зорлық-зомбылыққа қарсы күреске кедергі келтіреді.

Отбасындағы зорлық-зомбылықты жария етуге байланысты қоғамдағы стигматизация мен қорқыныш жәбірленушілердің құқықтарын қорғауға кедергі жасайды.

- **жәбірленушілердің қорғауға сенімсіздігі**

Көп жағдайда жәбірленушілер құқық қорғау органдарына жүгінуге қорқады, себебі олар теріс көзқарастар мен қорқытуға ұшырайды. Әлеуметтік жағдайы нашар, білім деңгейі төмен адамдар құқықтық көмек алу мүмкіндіктерін білмейді.

T (қауіптер)

- **қоғамдағы дәстүрлі көзқарастар**

Қазақстанда көптеген аймақтарда тұрмыстық зорлық-зомбылыққа қатысты дәстүрлі көзқарастар әлі де күшті. Кейбір адамдар отбасындағы зорлық-зомбылықты «жеке мәселе» ретінде қарап, оны шешудің қажеті жоқ деп санайды.

Дәстүрлі көзқарастар мен мәдени нормалар жәбірленушілердің құқықтарын қорғауға және мәселені ашық түрде шешуге кедергі келтіреді.

Мектептер мен жоғары оқу орындарында қарым-қатынас мәдениетін, зорлық-зомбылықсыз өмір сүру дағдыларын оқыту бағдарламалары енгізілуі мүмкін.

- **технологиялар мен цифрлық шешімдер**

Технологиялардың дамуымен бірге тұрмыстық зорлық-зомбылыққа қарсы күрес тиімдірек болуы мүмкін. Мысалы, мобильді қосымшалар мен онлайн қызметтер арқылы жәбірленушілерге көмек көрсету жүйесін күшейтуге болады.

Әлеуметтік желілер мен интернет-платформалар арқылы адамдарды ақпараттандыру және қоғамдық пікір қалыптастыру жұмысын күшейтуге болады.

- **мемлекеттік бағдарламалар мен халықаралық ынтымақтастық**

Халықаралық тәжірибе мен бағдарламаларды ескере отырып, тұрмыстық зорлық-зомбылықпен күресуге арналған жаңа мемлекеттік бағдарламаларды әзірлеу мүмкіндігі бар.

Қазақстанның халықаралық ұйымдармен ынтымақтастығын күшейту, басқа елдердің тәжірибелерін енгізу, әсіресе құқық қорғау органдарының кәсіби даярлығын арттыру жөнінде жұмыс жүргізу қажет.

- **ресурстардың жетіспеушілігі**

Тұрмыстық зорлық-зомбылыққа қарсы күреске бағытталған шаралар үшін қажетті қаржылық және адами ресурстар әлі де жеткіліксіз болуы мүмкін. Бұл дағдарыс орталықтарының жұмысын шектеуі және көмек көрсету мүмкіндіктерін азайтуы мүмкін.

Жергілікті деңгейде тұрмыстық зорлық-зомбылықпен күресу үшін қажетті әлеуметтік қызметтердің жетіспеушілігі.

- **әлеуметтік теңсіздік пен экономикалық қиындықтар**

Қоғамдағы әлеуметтік теңсіздік, экономикалық қиындықтар мен жұмыссыздық деңгейінің жоғары болуы отбасында зорлық-зомбылықтың артуына әкелуі мүмкін.

Экономикалық жағдайдың нашарлауы жәбірленушілердің құқықтарын қорғауға деген қоғамның назарын төмендетіп, олардың қорғанысқа жүгіне алмауына себеп болуы мүмкін.

Ұсыныстар: Қазақстандағы тұрмыстық зорлық-зомбылықты болдырмау үшін кешенді шаралар мен қоғамдық деңгейде түсінік қалыптастыру қажет. Бұл мәселені шешу тек құқық қорғау органдарының немесе әлеуметтік қызметтердің міндеті емес, сонымен бірге бүкіл қоғамның, оның ішінде білім беру жүйесінің, медианың және отбасы мүшелерінің де қатысуын талап етеді. Міне, тұрмыстық зорлық-зомбылықты болдырмауға бағытталған бірнеше ұсыныс:

1. Заңнаманы күшейту және оның орындалуын қамтамасыз ету

Тұрмыстық зорлық-зомбылыққа қарсы заңдарды жаңарту: Қазақстанның тұрмыстық зорлық-зомбылыққа қарсы заңнамасы бар, бірақ оны жетілдіру керек. Заңдарды қатаңдату, әсіресе, үйдегі зорлық-зомбылықты алғаш рет жасаған адамға қатысты шаралар қабылдау және қатаң бақылауды күшейту қажет.

Қорғау ордерлерінің қолданыс аясын кеңейту: Қорғау ордерін шығаруды жеңілдету және оны орындау үшін құқық қорғау органдарының тиімді жұмысын қамтамасыз ету. Заң бұзушыларды қорғау ордеріне бағынбағаны үшін қатаң жазалау шараларын енгізу.

Құқық қорғау органдарының дайындық деңгейін арттыру: Полиция қызметкерлері тұрмыстық зорлық-зомбылық жағдайларында тез әрі тиімді әрекет ету үшін арнайы тренингтер мен оқулардан өтуі тиіс. Олар зорлық-зомбылықтың барлық түрін дұрыс анықтап, жәбірленушіге көмек көрсетуге дайын болуы керек.

2. Әлеуметтік және психологиялық қолдау жүйесін дамыту

Дағдарыс орталықтарын кеңейту: Тұрмыстық зорлық-зомбылық құрбандары үшін қауіпсіз баспана мен психологиялық көмек көрсететін орталықтардың саны мен қолжетімділігін арттыру. Бұл орталықтарда

жәбірленушілерге уақытша баспана, психологиялық қолдау, заңгерлік кеңес берілуі қажет.

Жәбірленушілерді реабилитациялау: Тұрмыстық зорлық-зомбылық құрбандарына психологиялық көмек көрсету ғана емес, сонымен қатар оларды қоғамға қайта бейімдеуге арналған бағдарламалар енгізу. Құрбандар жұмысқа орналасу, білім алу, әлеуметтік жағдайын жақсарту үшін көмек ала алуы тиіс.

3. Қоғамдық білім мен ақпараттандыруды арттыру

Білім беру жүйесінде зорлық-зомбылыққа қарсы білім беру: Мектептер мен колледждерде тұрмыстық зорлық-зомбылықтың алдын алу бойынша арнайы сабақтар, тренингтер мен іс-шаралар өткізу. Бұл балаларға және жасөспірімдерге дұрыс қарым-қатынас дағдыларын үйретіп, отбасы мен қарым-қатынастардағы зорлық-зомбылықтың зиянын түсіндіру үшін маңызды.

Медиада ақпараттандыру: Медиалар тұрмыстық зорлық-зомбылық мәселесін кеңінен насихаттап, оған қарсы күрестің қажеттілігін түсіндіруі тиіс. Бұл үшін телеарналарда, радио мен баспасөзде, сондай-ақ әлеуметтік желілерде көпшілікке арналған ақпараттық кампаниялар жүргізу.

Жәбірленушілерге арналған ақпараттық ресурстарды кеңейту: Жәбірленушілерге тұрмыстық зорлық-зомбылыққа қарсы құқықтық көмек көрсету және дағдарыс орталықтары туралы ақпаратты кеңінен тарату.

4. Көбінесе зорлық-зомбылықты алдын ала анықтау

Жұмыспен қамту және әлеуметтік қызмет көрсету: Зорлық-зомбылықтың алдын алу үшін әлеуметтік осал топтарды (*мысалы, көпбалалы аналар, аз қамтылған отбасылар, балалар*) әлеуметтік қолдауды күшейту, оларға тұрақты жұмыспен қамту мен тұрақты табыс көзі қамтамасыз ету. Кедейлік пен жұмыссыздық отбасындағы зорлық-зомбылықтың негізгі себептерінің бірі болуы мүмкін.

Психологиялық көмек көрсету: Қоғамдағы зорлық-зомбылықты болдырмау үшін ерте кезеңдерде психологиялық көмек көрсету шараларын ұсыну қажет. Мысалы, отбасындағы қақтығыстарды алдын алу үшін арнайы психологиялық қызметтерді дамыту.

5. Отбасындағы қарым-қатынасты дамыту

Отбасылық тәрбие мен қатынастарды нығайту: Қарым-қатынастың дұрыс моделін қалыптастыру және жұбайлар арасында құрмет, сүйіспеншілік пен теңдік негізінде қатынастарды дамыту. Отбасылық консультациялар мен тренингтер арқылы жұбайларға өзара қарым-қатынас дағдыларын үйрету.

Жас жұбайларға арналған білім беру бағдарламалары: Жас жұбайларға отбасылық өмірдің қиындықтарын дұрыс түсініп, қандай жағдайларда көмекке жүгіну керек екенін түсіндіретін арнайы бағдарламалар ұйымдастыру.

6. Зорлық-зомбылықтың мәдениетін жою

Қоғамдық пікірді өзгерту: Тұрмыстық зорлық-зомбылыққа қатысты мәдениеттің өзгеруін қамтамасыз ету үшін оның қоғамдағы қабылдануын болдырмау керек. Мысалы, зорлық-зомбылықты қолдайтын немесе оны ақтайтын ой-пікірлер мен стереотиптерге қарсы жүйелі күрес жүргізу қажет.

Тұрмыстық зорлық-зомбылыққа бей-жай қарамау: Әр азамат зорлық-зомбылықты байқаса, ол туралы хабарлап, құқық қорғау органдарына хабарлау қажет екендігін түсінуге бағытталған ақпараттық науқандарды жүргізу.

7. Ер адамдармен жұмыс

Ер адамдарды тәрбиелеу: Тұрмыстық зорлық-зомбылық көбінесе ер адамдар тарапынан жасалады. Ер адамдарды зорлық-зомбылықтың зияндығын, әйелдер мен балаларға құрмет көрсету қажеттігін түсінуге бағыттайтын арнайы бағдарламалар мен тренингтер ұйымдастыру.

Зорлық-зомбылықсыз еркек болу: «Зорлық-зомбылықсыз еркек болу» сияқты бағдарламалар арқылы еркектердің ішкі мәдениетін өзгерту, оларды өз сезімдерін басқаруға, агрессияны болдырмауға үйрету.

Пайдаланылған дереккөздер/әдебиеттер:

1. Омбудсмен: Қылмыстандыру. Тұрмыстық зорлық-зомбылыққа ықпал ететін факторларды алдын алуға және жоюға назар аудару

<https://www.gov.kz/memleket/entities/ombudsman-bko-oblysy/press/news/details/751136>

2. Отбасы-тұрмыстық зорлық-зомбылыққа қарсы іс-қимыл туралы

https://www.gov.kz/uploads/2024/4/10/10b89acfc42a3dc0e7f4dab184f1c86a_original.11657711.pdf